

BAKOS VIKTOR – K. NAGY EMESE

A világvjárvány miatt bevezetett digitális munkarend hatása az érettségi eredményekre

Krónika és elemzés

MŰHELY

Írásunk első részében összefoglaljuk, hogy miként birkóztak meg az intézmények vezetői és szaktanárai, valamint a diákok és a családok a 2020-ban kirobbant COVID19-világvjárvány okozta helyzetben bevezetett digitális munkarend megszervezésével. Majd bemutatjuk az érettségi vizsga lebonyolításának az utóbbi években kényszerűen bevezetett alkalmi változásait. A második részben feltárjuk, hogy a 2020-ban és 2021-ben alkalmazott – az addig megszokottól eltérő – érettségizetési előírások mennyiben módosították a vizsgák számokban kifejezhető eredményét a korábbiakhoz képest. Hipotéziseket fogalmazunk meg a világvjárvány okozta változások érettségi eredményekre gyakorolt hatásairól, és a rendelkezésre álló adatok alapján országos szinten elemezzük az érettségi eredmények alakulását. Végül összevetjük a feltételezéseinket a kapott statisztikákkal, amelyek alapján levonjuk a következtetéseket és összegezzük az eredményeket.

1. A DIGITÁLIS MUNKAREND MEGSZERVEZÉSE HAZÁNKBAN

Az 2020-as esztendő mindenki számára meghatározó, emlékezetes év volt. A világvjárvány minden ember életét kizökkentette az addigi kerékvágásából, felborultak a kialakult rutinok, át kellett térni egy új életstílusra. Az oktatás területét sem kerülték el a járvány terjedésének megakadályozását célzó előírások, amelyek keretében a világ számos országában felfüggesztették a gyermekek iskolába járását.

1.1. A 2019/20-as tanév utolsó „trimesztere”

Magyarországon 2020. március 16-tól rendelkeztek el minden évfolyamon digitális munkarendet (3/2020. [III. 14.] EMMI határozat). A legtöbb intézmény vezetését és pedagógusait olyannyira váratlanul érte a változás, hogy az érintettek nem tudtak egyik napról a másikra átállni az új rendre. Ennek következtében a bejelentést követő első tanítási napokon sok helyen gyakorlatilag nem volt oktatás, az iskolák nevelőtestülete rendkívüli értekezleten vitatta meg az átállás lehetőségeit.

Minden vezetőnek és szaktanárnak komoly gondot jelentett az új helyzet kezelése.

Az igazgatónak vagy intézményvezetőnek a pedagógusok számára biztosítani kellett a feltételeket a tanulókkal való kapcsolatteremtéshez és a tanításhoz, a szaktanároknak pedig meg kellett találniuk azokat a mód-
szereket, amelyekkel a saját tárgyuk tananyagát képesek közvetíteni a tanulóknak a távolság ellenére is.

Az első gondok az eszközök meglétével kapcsolatosan merültek fel. A tanárok tekintetében kedvezőbb volt a helyzet, ugyanis a megelőző években pályázati forrásból az ország minden pedagógusának térítésmentesen lehetősége volt hozzájutni saját használatú laptop-hoz, így akár a saját otthonukból, akár az iskolából meg tudták oldani az oktatást. Akik nem éltek ezzel a lehetőséggel, azok számára az iskola biztosította az eszközöket a tanításhoz. A diákokat tekintve már nem mondhatunk hasonlót. Bár a legtöbb diák – „az országos kompetenciamérés adatai alapján több mint 90%-os arányban” (Maruzsa, 2020) – rendelkezik saját, a digitális oktatáshoz szükséges eszközzel, ennek ellenére vannak olyan társadalmi rétegek, ahol a szülők nem tudnak ilyen gépeket biztosítani gyermekük számára. Az eszköz önmagában egyébként is kevés a távoktatáshoz, nyilvánvalóan szükséges ahhoz az internetkapcsolat is. Manapság már ezen a területen is nagyon jó a családok ellátottsága, de bizonyosan nem 100%-os.

Az olyan esetekben, amikor a tárgyi feltételek hiányoztak, az iskolák igyekeztek segíteni a bajban lévő családoknak. Lehetőség volt például arra, hogy az intézmény az állományában lévő eszközöket ezen időszak alatt a tanulók rendelkezésére bocsássa otthoni használatra. Előfordult olyan is, hogy

egy-egy család rendelkezett ugyan géppel, de nem annyival, hogy minden gyermeknek jusson egyszerre, így előfordultak olyan időszakok, amikor az online órájukon nem tudtak párhuzamosan részt venni a családban élő különböző korosztályhoz tartozó gyermekek. Ilyen esetben az iskola azzal segíthetett, hogy tolerálta a hiányzást, és nem tekintette „lógásnak” a foglalkozásról történő távolmaradást. Mivel az iskola nem tu-

dott internet-hozzáférést biztosítani a diákjai számára a saját otthonukban, így az oktatásirányítás igyekezett orvosolni a hiányosságot. A digitális munkarend alatt a ma-

gyar állam teljes mértékben átvállalta a családok otthoni internetszolgáltatásának költségét, minden tanuló számára ingyenesen elérhetővé tette azt.

Azok a tanulók, akik szerettek volna az iskolájuk távoktatásában részt venni, az élő tanórákba online becsatlakozni, – kevés kivétellel – technikai akadályokba nemigen ütközhetek. Azok az iskolák azonban, akik nem érték el minden diákjukat az interneten keresztül, kénytelenek voltak hagyományos formában eljuttatni nekik a tananyagot, amely egy elavult, nehézkes, lassú megoldás volt. Kihívásként jelentkezett az a kérdés is, hogy az intézmények milyen felületen keresztül lépjenek kapcsolatba a tanulóikkal. Nem minden iskola rendelkezett olyan saját, egységes platformmal, amellyel egyik napról a másikra zökkenőmentesen át tudtak állni a digitális oktatásra. Mivel egy ilyen működő rendszer felállítása időigényes, ezt ott, ahol probléma volt, oly módon oldották meg, hogy minden osztály, illetve tanár maga választotta ki az elérhető lehetőségek közül azt, amelyiket a

nagyon jó a családok
ellátottsága, de bizonyosan
nem 100%-os

legalkalmasabbnak ítelt meg az új munkarend megvalósításához.

Az oktatásirányítástól is érkezett segítség; a minden iskolának kötelezően használandó KRÉTA rendszer egyik modulja az úgynevezett Digitális Kollaborációs Tér (DKT), amelyen keresztül a tanár minden csoportjával külön-külön együtt tudott és tud dolgozni. Sok iskolában nem tették kötelezővé sem a DKT, sem más platformok használatát, hanem a pedagógusra, illetve a tanár-diák párosra bízta, hogy megválasszák vagy kialakítsák közös csatornájukat. A legtöbb tanár azonban teljesen tapasztalatlan volt online órák tartásának tekintetében, hiszen ezt megelőzően iskolai keretek között nem volt erre szükség, és mivel magukat az iskolákat is vártanul érte a helyzet, nem mindenhol alakították ki az online órátartás szabályrendjét. Maga a digitális oktatás is a legtöbb intézményben ekkor volt kialakulóban, így nem is volt elvárható, hogy kezdettől fogva minden online órát élőben tartsanak meg a pedagógusok.

Az iskolai szintű, illetve az iskolavezetés hatáskörébe tartozó globális döntéseken túl az egyes szaktanároknak is ki kellett alakítaniuk azt a munkaformát, amellyel el tudják végezni oktatási-nevelési munkájukat a megváltozott körülményekhez, saját tárgyukhoz alkalmazkodva. Más például egy történelemtanár helyzete, aki esetenként megteheti, hogy előír egy-egy elolvasandó és megtanulandó anyagrészt kontaktóra nélkül, hiszen azokat talán könnyebben fel tudják dolgozni önállóan is a diákok. Megint más egy matematikatanárné, akinek jelenléte hatékonyabbá teszi a

munkát a feladatok megoldása és ellenőrzése során. Az egyik legkülönlegesebb helyzetben a testneveléstanárok voltak. Egy egész osztállyal megvalósítani az órai tevékenységet ugyanis szinte lehetetlen online formában. A fentiekből következik, hogy nem lehetett és nem lehet egységesen előírni egy nevelőtestület tagjainak, hogy hogyan tartsák a tanóráikat.

A járvány idején mindenki máshogy próbált megfelelni a kihívásnak.

Az Országos Diáktanács tagjai és póttagjai által végzett kérdőíves felmérés szerint „a tanárok

és a diákok felkészülten, jól alkalmazkodtak az új, tantermen kívüli, digitális munkarend adta különleges helyzethez” (2020, 2. o.). Ugyanakkor „kimutatható volt, hogy sokan nem éltek az online órák lehetőségével annak ellenére, hogy az intézmények túlnyomó többsége használt valamilyen videokonferenciára alkalmas szoftvert” (Uo., 8. o.). A korábban említettekhez hasonló eredményre jutottak a felmérés során, ugyanis a „kitöltők több mint 90%-a rendelkezik a digitális munkarendhez szükséges, tanulásra alkalmas eszközzel” (Uo., 4. o.). A beszélő alapján ez a fajta tanulási mód „nem igényelt a tantermi oktatásnál több időt a gimnáziumi tanulók körében” (Uo., 2. o.). A válaszoló diákok „a történelem és az idegen nyelvek oktatását tartották a legeredményesebbnek” (Uo., 6. o.).

A tavaszi távoktatásra vonatkozó vizsgálat keretében javaslatokat is megfogalmazhattak e kérdőív kitöltői. Intézményvezetés szempontjából a legérdekesebb és legmegfontolandóbb javaslatok a következők voltak: „A hagyományos tantermi oktatásba való visszatérés után is folytassák a

esetenként megteheti, hogy előír egy-egy elolvasandó és megtanulandó anyagrészt kontaktóra nélkül

különböző digitális platformok (Redmenta, Google Classroom, Microsoft Teams, Quizlet, Kahoot stb.) használatát az intézményekben.” (Uo., 10. o.) Úgy véljük, hogy az ilyen innovatív javaslatoknak teret kell adni, és igény szerint biztosítani kell a lehetőséget eszközbeszerzéssel, rendszerkiépítéssel vagy belső továbbképzéssel. Ez utóbbihoz kapcsolódik egy másik javaslat: „Intézményenként tanárok és diákok bevonásával alakuljanak olyan munkacsoportok, amelyek célja a digitális munkarendhez és az informatikai kihívásokhoz nehezen alkalmazkodó pedagógusok felzárkóztatása” (Uo., 10. o.). Ezt is kiemelésre érdemesnek gondoljuk, hiszen a benne foglaltak támogatják a nevelőtestületen belüli tudásmegosztást.

1.2. A 2020/21-es tanév

Az Emberi Erőforrások Minisztériuma a következő – jelenléti oktatásformában induló – tanév megkezdése előtt intézkedési tervet adott ki a köznevelési intézmények számára a járványügyi készenlét idején alkalmazandó eljárásrendről. Ebben leírták a kötelezően elvégzendő feladatokat, továbbá ajánlásokat fogalmaztak meg. Az olyan kötelező előírások mellett, amelyek minden intézményben megvalósíthatók, számos olyan tevékenységet soroltak fel, amelyről helyi szinten, az intézmény adottságainak, lehetőségeinek figyelembevételével az intézményvezetésnek kellett döntenie.

2020. november 11-től a 9–12. évfolyamokon ismételtelen bevezették a tantermen kívüli digitális munkarendet (14/2020. [XI. 10.] EMMI határozat), ellenben a hat- és nyolcévfolyamos gimnáziumokban továbbra

is az iskola épületében kellett tanítani az 5–8. évfolyam tanulóit.

Erre a „fordulatra” az intézmények vezetői a nyár folyamán felkészülhettek. Aki előrelátó volt, az a tavasszal használt elektronikus felületek sokféleségét a tanévkezdésig, de legkésőbb novemberig egy-két platformra redukálhatta. Az első hullámban jellemzően több felületet használt egy nevelőtestület; gyakran nem a Krétában adták ki a feladatokat és nem a DKT-n keresztül tartották az órákat, hanem Google Classroomot vagy Teams-et, illetve Skype-ot, Discordot vagy Messengert használtak a céloknak megfelelően. Őszi sok iskola már csak egy-két platformot használt. Ez a második átállás már nem okozott akkora problémát, mint a márciusi. Sok iskolában egy-egyesítették a kapcsolattartás és az online órák rendjét, illetve kiegészítették a Házirendet egy digitális munkarend idején érvényben lévő melléklettel.

A tavaszi zűrzavarosabb oktatási folyamatokhoz képest az őszi időszak egy új szabályrendszer bevezetésével sokkal nagyobb

támogatják a nevelőtestületen belüli tudásmegosztást

rendben zajlott. Az első hullámban az óratartás gyakorisága kisebb és a munkarend szervezetlenebb volt, a második hullám idején viszont

már nem követték el a korábban tapasztalt hibákat. Gyakoribbak és rendszeresebbek lettek az órák. Volt, ahol az érvényben lévő órarend szerint folytatódott tovább a tanítás, és minden tanár a megszokott időben találkozhatott a tanítványjaival. Ugyanakkor előfordult, hogy a hatékonyabb oktatás érdekében módosították az órarendet. Az érettségizők különös figyelmet kaptak, számukra úgy kellett kialakítani az

órarendet, hogy hatékonyan tudjanak felkészülni a vizsgára.

Később, 2021 márciusában a romló járványügyi adatok következtében minden évfolyam áttért digitális munkarendre, de két hónap múlva, májustól mindenki visszatérhetett a jelenléti oktatásba. Azóta országos szinten nem kellett elrendelni rendkívüli munkarendet.

1.3. A digitális munkarend tapasztalatai

Ahogy fent már említettük, a 2020. évi tavaszi távoktatás tapasztalatai alapján őszre (vagy akár már a tavasz folyamán) számos intézmény kiegészítette a Házirendjét egy digitális munkarend alatt érvényes melléklettel. Ebben rögzítették a kötelezően használandó és emellett opcionálisan használható felületeket.

Meghatározták az óratartás rendjét (pl. órarend és csengetési rend szerint), az online órák típusát (kötelező; konzultáció; feladatkiadás), a kötelezően megtartandó órák arányát, a határidőket, a terhelés mértékét, a számonkérés módjait (élő; időzített teszt; beadandó) stb. Rögzítették továbbá a tanulók és a pedagógusok jogait és kötelességeit, és előírták a betartandó szabályokat (online etikett).

A digitális munkarend egyik pozitívuma, hogy a pedagógusok „IKT-s” teremben tarthatták az órákat, ahol lehetőség volt például videókat lejátszani, dinamikus szoftvereket vagy oktatási applikációkat alkalmazni.

A tanárok szakjuk sajátosságainak megfelelően különböző problémákkal kerültek szembe. A humán szakos kollégák

elmondása szerint például a távoktatás nem feltétlenül gátolta a tananyagban való előrehaladást. Az óra témájához előre elkészített és kiadott vázlatok felhasználásával szóban már „csak” ki kellett egészíteni azt, így a diákoknak nem kellett időt tölteniük a jegyzeteléssel. A nyelvszakos tanároknak nem volt szükséges túl sokat módosítani óráik menétén, hiszen a tankönyveik általában digitális formában is elérhetőek. Nehezebb volt viszont az informatikatanárok dolga, érdekes mód annak ellenére, hogy ők folyamatosan digitális eszközökkel oktatnak. A diák nem látta egyszerre a saját képernyőjét és a tanárét, így nem tudtak a tanteremben megszokott módon haladni. Szintén problémát jelentett, ha a tanuló telefonnal csatlakozott be az órába, mert annak képernyője túl kicsi a munkához. Nem lehetett továbbá ellenőrizni a diákok önálló tevékenységét sem.

Hasonló problémával küzdöttek a matematikatanárok. Nehézkesen működött az órai munka, hiszen nem látták a tanulók füzetét. Gyakran feladat-

megoldást bemutató órát kellett tartani. Testnevelésből – mivel alapvetően gyakorlati tantárgy – nem volt értelme gyakorlati órát tartani, mert balesetveszélyes lett volna (hely, felszerelés, segítség, felügyelet hiánya). Általában sporttörténelemmel foglalkoztak vagy sport témájú videókat néztek, illetve beszámolókat készítettetek a tanulók sporttevékenységéről.

Mindezen nehézség ellenére a legtöbb tantárgy esetében elmondható, hogy a tanár tudott órát tartani. Igaz, hogy a megszokott módon nem lehetett figyelni a tanulókra, és kérdésessé vált a számonkérés érvénye.

Ugyanis – bár a tanulók jobban teljesítettek a digitális oktatás folyamán – több tényező

tankönyveik általában digitális formában is elérhetőek

miatt is úgy tűnt, a jobb teljesítmény csupán látszat. Összességében – a visszajelzések alapján – a reális számonkérés a pedagógusok lehetetlennek gondolják ebben az oktatási formában. De a tapasztalatok alapján az a diák, aki szeretett volna tanulni, az ebben a munkaformában is tudott.

A digitális munkarend átformálta, megváltoztatta a tanítási szokásokat, melyek közül néhányat az iskolába való visszatérés után is megtartottak a tanárok. Ez elsősorban azért fontos, mert így ma sokan gyakrabban és bátrabban nyúlnak ezen új lehetőségekhez.

2. AZ ÉRETTSÉGI VIZSGÁRA VALÓ FELKÉSZÍTÉS A DIGITÁLIS MUNKARENDBEN

A középiskola feladata a komplex oktatási-nevelési tevékenység – amelynek integráns része az érettségre való felkészítés. Az intézmények összehasonlításának egyik legfontosabb mutatója az adott iskolába járó diákok érettségi vizsgákon elért eredménye, valamint a felsőoktatásban továbbtanulók aránya. Ennek megfelelően a pedagógusok az előírt anyag megtanítása közben, illetve a végzős osztályokban kiemelten – nagy hangsúlyt fektetnek arra is, hogy tanulók az érettségi vizsgán minél jobban teljesítsenek.

A tanárok jellemzően a 12. évfolyam, illetve az utolsó tanév első félévének végére fejezik be a tananyagot, és a második félévben már kifejezetten a záróvizsgára készülnek. A 2020 tavaszán, majd őszén bevezetett digitális munkarend hatással volt az érettségre való felkészítés folyamatára is. Az első

időszak annyiban mondható kedvezőbbnek a másodikhoz képest, hogy 2020 márciusára az akkor végzős tanulók már végeztek a tananyaggal, sőt, belekezdtek az ismétlésbe. A vizsgáig hátralévő – a tavaszi szünettel együtt számított – nyolc hétben új anyagrészeket már nem tanultak, csupán gyakoroltak. Éppen ezért ennek az évfolyamnak a felkészülését talán nem befolyásolta olyan nagy mértékben a váratlanul beköszöntött új helyzet.

Nem úgy a következő tanév végzős tanulóit. Ők összességében több mint egy évet töltöttek otthon a tanulmányaik során. 2020-ban a tavaszi három hónapnyi digitális munkarend után, november 11-től egészen az érettségi vizsgájukig ismét el kellett hagyniuk az iskola épületét. Feltehetően ez az az évfolyam, amely a leginkább megérezte a távoktatás negatív hatását az érettségi szempontjából. Az alattuk lévő évfolyam a 2021/22-es tanévben már végig jelenléti oktatásban fejezte be a középiskolát. Így az esetleges lemaradást még be tudták hozni, valamint a hiányosságokat volt idő feltárni és pótolni, bár más vélemények szerint épp az alsóbb éveseknek volt hátrányos a távoktatás, mert esetükben nem valósult meg kellő mértékben az alapok elsajátítása.

Az iskola vezetésének minden tőle telhetőt meg kellett tenni, hogy ebben a helyzetben is biztosítsa az érettségi vizsgára való felkészítés/felkészülés

megfelelő körülményeit. Próbálták olyan formában megszervezni az oktatást, amelyben a végzősök prioritást élveztek a minél eredményesebb vizsga érdekében. A kormányrendeletek is igyekeztek hozzájárulni a felkészülési folyamatok sikerességéhez.

összességében több mint egy évet töltöttek otthon a tanulmányaik során

Enyhítettek a szigorú előírásokon például azzal, hogy a végzős hallgatók számára lehetővé tették az intézményekben a kiscsoportos, célzottan a vizsgára felkészítő kurzusokon való részvételt jelenléti formában.

2020-ban, a tavaszi érettségire való felkészülés során azonban a legnagyobb problémát a kezdeti bizonytalanság okozta. A digitális munkarend bevezetése után a vizsgázók jó darabig nem tudták, hogy pontosan mire és hogyan készüljenek. Addig, amíg nem derült ki, hogy nem lesznek szóbeli vizsgák, a megszokott módon készültek. A lebonyolítás változásainak bejelentését követően azonban át kellett gondolni a felkészülés stratégiáját. A bejelentés késlekedésére magyarázat lehet, hogy nem lehetett tudni, hogyan változik majd a járványhelyzet. Ugyanakkor természetes, hogy sokan úgy érezték: kárba ment az az idő és energia, amelyet a szóbelire való felkészülésre fordítottak – annak ellenére, hogy az írásbeli vizsgarészen is felhasználhatták az itt konstruált tudást.

A következő tanévben, a novemberi átállást követően, sejteni lehetett, hogy ismét hasonló módon szerveződik az az évi érettségi. Ezt a 2021. márciusi változások megerősítették, noha továbbra is lehetőség volt arra, hogy a végzősök, szükség esetén, kisebb csoportokban az iskola épületében készüljenek fel a vizsgákra. Azután, a 2021 szeptemberétől kezdődő tanévben nem kellett már áttérni távoktatásra – mégis voltak ebben a tanévben is hátráltató tényezők. Ekkor csúcsosodtak ki ugyanis az elmúlt időszak lemaradásai, valamint a különböző okokból származó hiányosságok (pl.: nem tanulás, távolmaradás az órákról, a digitális munkarendhez való komolytalan

hozzaállás). Ezen felül nehezítette még a felkészülést, hogy ősszel nagyon sokan betegedtek meg, a tanulók hiányzása pedig további lemaradást és tudáshiányt eredményezett.

Ettől a tanévtől kezdve ugyanakkor a felkészítés tekintetében vissza lehetett térni a korábbi módszerekhez, a 2022-es vizsgákat pedig újra a megszokott rendszerben bonyolították le.

3. AZ ÉRETTSÉGI VIZSGA VÁLTOZÁSAI

3.1. Rendkívüli szabályok

A 2020-as év május-júniusi vizsgaidőszakában az érettségi vizsga megszervezésének módját a világjárvány, illetve az érvényben lévő veszélyhelyzet miatt megváltoztatták. A 119/2020. (IV. 16.) Korm. rendelet tartalmazta, hogy milyen eltérésekkel kell alkalmazni az érvényben lévő, vizsgát szabályzó rendeleteket. A legfontosabb változások eszerint:

- A vizsgatárgyak szóbeli és gyakorlati vizsgarészei – néhány kivétellel – nem kerültek megszervezésre. Testnevelés tárgyból szóbeli vizsgát kellett szervezni. Vizuális kultúra tárgyból középszintű vizsga esetén az eredményt az írásbeli vizsgarész alapján, gyakorlati vizsgarész nélkül kellett megállapítani.
- A jelentkezést tekintve nem került sor előrehozott, valamint érettségi bizonyítvány megszerzése előtti szintemelől érettségi vizsgák megszervezésére.
- A vizsga lebonyolítása során az érvényben lévő távolságtartási szabályt

vissza lehetett térni
a korábbi módszerekhez

lehetőség szerint biztosítani kellett, és egy teremben legfeljebb 10 fő vizsgázhattott.

A 167/2021. (IV. 9.) Korm. rendelet értelmében a 2021. május-júniusi vizsgaidőszakra a megelőző évi módosítások továbbra is érvényben maradtak. A fent leírtakhoz képest azonban két fontos változás történt. Egyrészt testnevelés tárgyból szóbeli és gyakorlati vizsgát kellett szervezni azzal a megkötéssel, hogy az úszást és a küzdősport, önvédelem gyakorlatait elhagyták. Másrészt ismét sor kerülhetett előrehozott érettségi vizsgák letételére. Mindezen változtatások ellenére a 2020-ban és 2021-ben ilyen módon tett sikeres érettségi vizsga jellemzője, hogy teljes értékű, sikeres érettségi vizsgának kellett tekinteni. 2022-től visszatért minden a régi kerékvágásba. Az érettségi vizsgákat ismét a 2020-at megelőző szabályok szerint lehetett megszervezni és lebonyolítani.

3.2. Következmények

A 2020-ban végző tanulókat a vizsgaidőszak megkezdése előtt két és fél héttel értesítették, hogy nem lesznek szóbeli vizsgák, és szinte minden tárgyból az írásbelijük alapján állapítják majd meg az érettségi eredményeket. Ennek a szokatlan helyzetnek sokan nem örültek, hiszen az írásbeli vizsgarészen gyengébb eredményt elért vizsgázók körében gyakran előfordul, hogy a szóbeli segítségével feljavítják az érdemjegyüket.

A testnevelés tárgyat választók megszegták voltak, amikor kiderült, hogy

elmarad a gyakorlati rész, és csak szóbelizniük kell. A sportolók, a jó gyakorlatvégzők, valamint a „lusta”, azaz elméletet tanulni kevésbé szerető diákok nem örültek. Örültek viszont a döntésnek azok, akik nem annyira jók a gyakorlatokból, valamint azok, akik „jobb híján” választották a tárgyat, de szorgalmasabb tanulók. Azt is gondoljuk azonban, hogy ez a vizsgaforma – érdemjegy vagy elért százalékkérték szempontjából – in-

nem lesznek szóbeli vizsgák, és szinte minden tárgyból az írásbelijük alapján állapítják majd meg az érettségi eredményeiket

kább előnyös volt, ugyanis a gyakorlati részen könnyebben vesznek el a pontok – még a sportolóknál is, hiszen nem biztos, hogy minden sportágban jók.

A 2021-es érettségi vizsgára való felkészülés során számítani lehetett rá, hogy a legtöbb tárgyból ismét nem szerveznek szóbelit. Így a tanév folyamán sokan nem is készültek erre a vizsgarészre, ami – időgazdálkodási szempontból – nagy előny volt az egy évvel korábban érettségizőkhöz képest.

Fontos megjegyezni, hogy a magyar iskolai gyakorlatban hosszú ideje tapasztalható „tanári jóindulat” is a középszintű vizsgák értékelése során. Rendszeresen visszatérő jelenség volt a múltban, hogy ha ábrázoljuk a százalékos eredmények eloszlását, érdekes grafikont kapunk. A gyakoriságok közvetlenül a ponthatárok alatt látványosan kisebbek, míg a ponthatáron kiugróan nagyobbak (lásd a 2., 5. és 7. ábrán). Mivel az ilyen diagramok néha hasonlítanak egy fűrészfogra, a továbbiakban erre a jelenségre a „fűrészfog” kifejezést használjuk. Ez azzal magyarázható, hogy az írásbelin elért pontszám ismeretében a tanárok a szóbelin igyekeznek egy olyan feleletet „kipréselni” a tanítványaikból, amellyel

esetlegesen jobb érdemjegyet érhetnek el. A 2020-as és 2021-es tavaszi vizsgaidőszakban azonban nem volt lehetőségük a diákoknak arra, hogy a szóbelin feljavítsák az eredményeiket. A kötelező tárgyak közül különösen igaz ez a magyar nyelv és irodalom, valamint a történelem tantárgyakra, hiszen ezeknél a legnagyobb a szóbeli súlya a végeredmény kiszámításánál. Leginkább a jó képességű, tehetséges tanulókat érintette érzékenyen, hogy csak az írásbeli vizsgarészt tartották meg, ugyanis várhatóan ők tudtak volna kiemelkedően teljesíteni a szóbelin, és ezáltal még jobb végeredményt elérni.

4. AZ ORSZÁGOS ÉRETTSÉGI EREDMÉNYEK ALAKULÁSÁNAK STATISZTIKAI ELEMZÉSE

4.1. Az elemzők célja és feltételezései

A 2020 tavaszán, majd őszén bevezetésre kerülő digitális munkarendben történő felkészülés, valamint a 2020-as és 2021-es érettségi vizsgák módosításokkal történő megszervezése és lebonyolítása hatással volt a tanulóokra és az érettségiben elért eredményeikre. Vélhetően más százalékos értékek kerültek volna sok vizsgázó bizonyítványába, ha a hagyományos tanulási és vizsgázási rend maradt volna érvényben.

Az eddig elmondottak alapján méréseket kívántunk végezni a május-júniusi vizsgaidőszakok tekintetében, a nappali oktatásban részt vett gimnazisták által tett érettségi vizsgák eredményeire vonatkozóan. Feltételezéseink az alábbiak voltak:

leginkább a jó képességű, tehetséges tanulókat érintette érzékenyen, hogy csak az írásbeli vizsgarészt tartották meg

1. A nappali oktatásban részt vett gimnazisták körében az érettségiben az írásbeli (informatikánál gyakorlati) vizsgarészek eredményei (pontszámok) a 2020-as és a 2021-es május-júniusi vizsgaidőszakban alacsonyabban a 2020-at megelőző öt év azonos vizsgaidőszakában elértekhez képest a következő tárgyak esetén: középszinten és emelt szinten angol nyelv, biológia, informatika, kémia, magyar nyelv és irodalom, matematika, történelem, továbbá csak középszinten földrajz, német nyelv, vizuális kultúra.
2. A nappali oktatásban részt vett gimnazisták körében a testnevelés tárgy érettségi eredményei (%) a 2020-as május-júniusi vizsgaidőszakban jobban a megelőző öt év azonos vizsgaidőszakához képest mindkét szinten.
3. A nappali oktatásban részt vett gimnazisták körében a középszintű érettségi vizsgák százalékos eredményeinek korábban esetlegesen tapasztalt „fűrészfog”-eloszlása a 2020-as és a 2021-es május-júniusi vizsgaidőszakban „tompult”, azaz a ponthatárookra eső eredmények relatív gyakorisága kevésbé kiugró.
4. A nappali oktatásban részt vett gimnazisták körében az érettségi vizsgák százalékos eredményei a 2020-as és a 2021-es május-júniusi vizsgaidőszakban alacsonyabbak a 2020-at megelőző öt év azonos vizsgaidőszakában elértekhez képest a következő tárgyak esetén: középszinten és emelt szinten angol nyelv, biológia,

informatika, kémia, magyar nyelv és irodalom, matematika, történelem, továbbá csak középszinten földrajz, német nyelv, vizuális kultúra.

A megfogalmazott feltételezések vizsgálatához, ellenőrzéséhez az országos adatokat elemezzük. Az analízis során az Oktatási Hivatal honlapjáról elérhető érettségi „statisztikák, vizsgaeredmények” adatbázisait használjuk (Oktatási Hivatal, 2022). Az oldalról 2005-ig visszamenőleg minden vizsgaidőszak minden tantárgyának, minden vizsgázóra vonatkozó eredménye letölthető mindkét szinten, vizsgarészenként részletezve, további háttéradatokkal kiegészítve.

4.2. Módszertan

A vizsgálatot egy bizonyos időszakra és bizonyos tantárgyakra korlátoztuk. A 2015 és 2022 közötti évek május-júniusi vizsgaidőszakai kerültek be a vizsgálatba. Úgy gondoljuk, hogy a 2020-at megelőző öt és a 2021-et követő egy év vizsgálata elegendő az összehasonlításhoz. A tavaszi időszak választását a vizsga fontossága és a vizsgázók nagyobb száma indokolja.

A kötelező érettségi tantárgyak (magyar nyelv és irodalom, matematika, történelem, idegen nyelv /angol/) mellett a következő tárgyakat vontuk be a vizsgálatba: mindkét szinten informatika, testnevelés, biológia és kémia, csak középszinten földrajz, német nyelv és vizuális kultúra. Az elemzés során külön foglalkoztunk a középszintű és az emelt szintű eredményekkel.

Országosan az egy adott időszakban, egy adott tárgyból, adott szinten érettségizők

sokasága meglehetősen heterogén, mivel tagjai többféle iskolatípusból és többféle képzési munkarendből kerültek ki. Az adatokat minden esetben leszűkítettük egy homogén részsokaságra – a nappali oktatásban részt vett gimnazistákra – egyrészt mert az írás egyik szerzője ilyen iskolatípusban tanít, másrészt mert az utóbbi években a vizsgázók több mint fele szintén ilyen képzésből került ki. A hozzáférhető adatok alapján a vizsgálatba bevontak körét minden esetben a „megjelent” státuszúakra szűkítettük. Így kaptuk meg a 2., 3., 4. feltételezések ellenőrzéséhez felhasznált sokaságokat.

Mivel a „vizsgamentességet” kérők esetében a saját maximálisan szerezhető pontszám nem mindig egyezik meg a tantárgy maximálisan szerezhető pontszámával, ezért az 1. feltételezés vizsgálatakor a fent említett sokaságok azon részét vettük, akiknél szám szerint kimutatható, hogy a kétféle maximális pontszám megegyezik. Ezt azért láttuk szükségesnek, mert a „vizsgamentesség” következtében egyes vizsgázóknál eleve kisebbek a pontszámok (például, ha valaki idegen nyelvnél mentességet kér a „hallott szöveg értése” rész alól).

A fentiek alapján az elérhető országos adatokból összeállítottunk 152 adatbázist (középszinten 88-at, emelt szinten 64-et). 2015 és 2022 között mind a nyolc évről vonatkozóan, a fent említett tantárgyakból, mindkét szinten leszűrtük a vizsgán megjelent, nappali tagozatos gimnazistákat. Minden adatbázis – számos egyéb adat mellett – tartalmazza vizsgarészenként a pontszámokat, az összpontszámot és a százalékos eredményt, továbbá az érdemjegyet.

külön foglalkoztunk a középszintű és az emelt szintű eredményekkel

Tantárgyanként, szintenként elvégeztük az alábbiakat minden vizsgált év vonatkozásában:

- Oszlopdiagramon ábráztuk az írásbelin (informatika és testnevelés esetén a gyakorlaton) elért összpontszámok eloszlását, valamint meghatároztuk ezen összpontszámok átlagát és decilis (tizedelőpontos) eloszlását.
- Oszlopdiagramon ábráztuk a százalékos eredmények eloszlását, valamint meghatároztuk ezen eredmények átlagát és decilis eloszlását.

A grafikonsorozatok alapján megvizsgáltuk, hogy hogyan alakultak az eloszlások 2015 és 2022 között. Az egyes évek eredményeit középértékekkel hasonlítottuk össze. Mivel az átlag nem minden esetben jellemző jól a sokaságot (például, ha túl aszimmetrikus az eloszlás), és meglehetősen érzékeny mutató, ezért az átlag mellett a medián és a decilisek változását is megvizsgáltuk valamennyi esetben. Nem készítettünk teljeskörű analízist, azonban minden esetben megemlítjük a fontos és érdekes észrevételeket.

4.3. A vizsgálatok eredményei középszinten

A grafikonsorozatokat középszinten megvizsgálva azt tapasztaljuk, hogy azokat csoportokba lehet sorolni.

Éppen azoknak a tantárgyaknak a diagramjai mutatnak hasonló tulajdonságot, amelyeknek a vizsgarészek szerinti pontszámösszetétele megegyezik vagy nagyon hasonló. Ez alapján négy csoportot tudunk megkülönböztetni.

a kémiának is ide kellene tartoznia, de érdekes módon ez a tárgy kilóg a csoportból

A legtöbb tantárgy esetén az írásbeli (vagy gyakorlati) rész 100, a szóbeli rész pedig 50 pontos. Ezeknél az írásbeli pontszámeloszlása

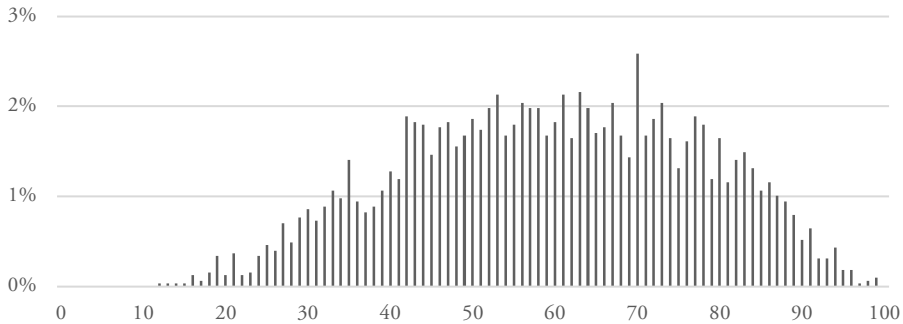
leginkább „dombszerű”¹ (1. ábra), míg a százalékos végeredmények eloszlása „fűrészfogas”² (2. ábra) alakot mutat. Ebbe a csoportba tartozik a biológia, a földrajz, a magyar nyelv és irodalom, a testnevelés, valamint a történelem (pontszámösszetétel alapján a kémiának is ide kellene tartoznia, de érdekes módon ez a tárgy kilóg a csoportból). A 2020-as és 2021-es évekről elmondhatjuk, hogy a biológiára, földrajzra, magyar nyelv és irodalomra, valamint történelemre jellemző, hogy a „tanári jóindulatnak” köszönhetően már az írásbelinél (60 és 80 pontnál) erőteljesen megjelennek a „fűrészfogak”, miközben ezek a százalékos végeredményeknél jóval kisebbek. A testnevelés azért különleges, mert 2020-ban csak a szóbeli alapján értékelték a vizsgázókat, és a korábbiaktól eltérő eloszlás született, míg a 2021-es grafikon hasonló a korábbiakhoz.

¹ Jól közelíthető egy olyan szimmetrikus (vagy enyhén jobbra aszimmetrikus), egymódusú eloszlással, amelynek főbb paraméterei közel ugyanazokat az értékeket adja.

² Több, általában a ponthatárokon kiugró (míg a ponthatárok előtt alacsony) relatív gyakorisággal rendelkező eloszlás.

1. ÁBRA

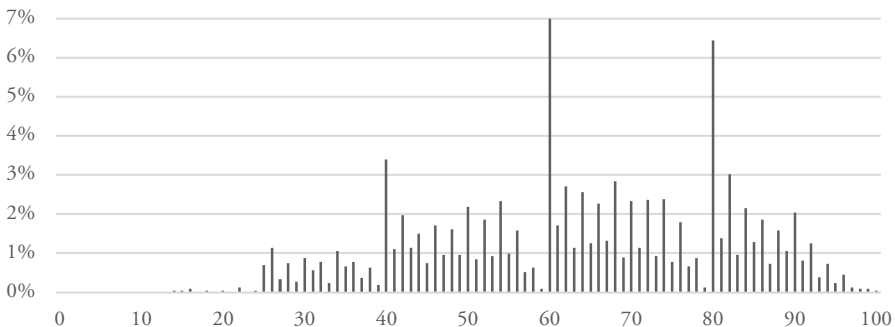
Példa az általunk „dombszerűnek” nevezett eloszlásra

FORRÁS: saját szerkesztés; az adatok forrása: Oktatási Hivatal, 2022

2. ÁBRA

Példa az általunk „fűrészfognak” nevezett jelenségre

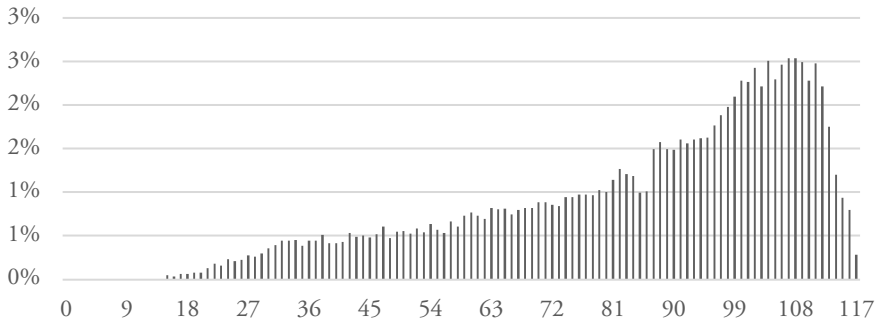
FORRÁS: saját szerkesztés; az adatok forrása: Oktatási Hivatal, 2022

A második csoportba sorolhatjuk az angol és német nyelvet, valamint az informatikát. Ezeknél az írásbeli 117 vagy 120, a szóbeli pedig 33 vagy 30 pont, tehát hasonló a pontszámösszetétel. Az írásbeli (informatikánál a gyakorlati) pontszámok eloszlására jellemző a jobboldali aszimmetria, ami az idegen nyelvek esetében erőteljesebb (3. ábra). A százalékos végeredmények

eloszlása ezeknél a tárgyaknál is „fűrészfogas” alakot mutat. A 2020-as és 2021-es évekről elmondható, hogy az írásbeli pontszámeloszlása „fűrészfogas” és kevésbé aszimmetrikus, ugyanakkor az idegen nyelvek százalékos végeredményeinek eloszlásánál nem annyira kiugróak a ponthatárok relatív gyakoriságai.

2. ÁBRA

Példa a második csoportba tartozó tantárgyak pontszámainak eloszlására

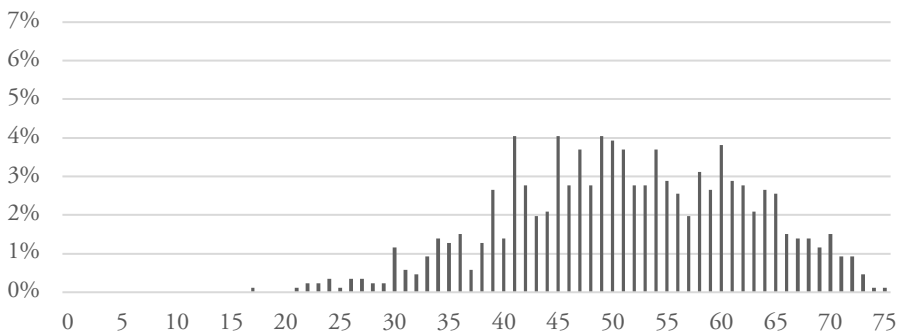
FORRÁS: saját szerkesztés; az adatok forrása: Oktatási Hivatal, 2022

A vizuális kultúra (3. csoport) érettségi vizsgájának különlegessége, hogy a 75 pontos írásbelit egy 75 pontos gyakorlati vizsgarész követi. Az írásbeli pontszámeloszlása általában kisebb átlagú (a maximálisan szerezhető ponthoz képest), nagyobb szórással és viszonylag szimmetrikus (4. ábra),

míg a százalékos végeredmények eloszlása kisebb szórással, jellemzően jobbra aszimmetrikus és a vizsgázók kb. fele *jelas* érdemjegyet szerez (5. ábra). 2020-ban és 2021-ben azonban a kétféle vizsgált eloszlás szinte ugyanazt az (írásbelire hasonlító) alakot mutatja.

4. ÁBRA

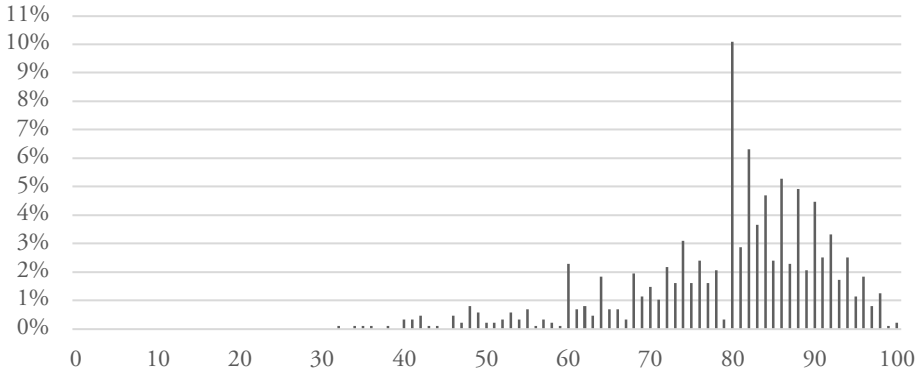
Példa a vizuális kultúra írásbeli pontszámainak eloszlására

FORRÁS: saját szerkesztés; az adatok forrása: Oktatási Hivatal, 2022

5. ÁBRA

Példa a vizuális kultúra végeredményeinek (%) eloszlására

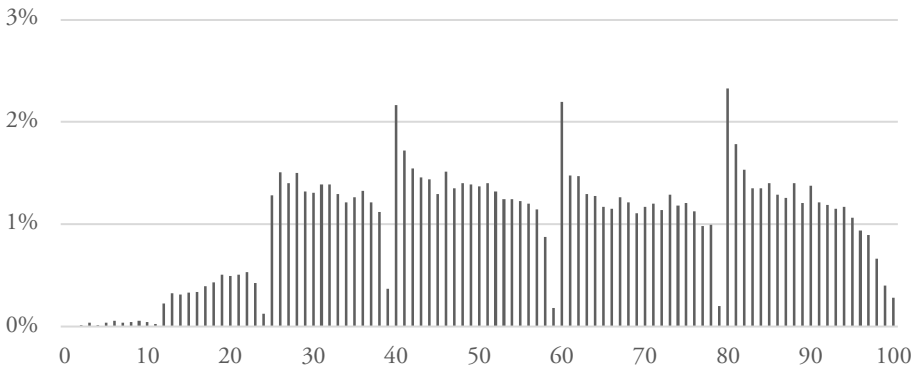
FORRÁS: saját szerkesztés; az adatok forrása: Oktatási Hivatal, 2022

A matematika (4. csoport) az egyetlen vizsgált tantárgy, amelyből (jó esetben) csak írásbeliznek a vizsgázók. Az 50 pontos szóbelin csak azok vesznek részt, akik a 100 pontos írásbelin 12 és 24 pont közötti

eredményt érnek el. Meglehetősen sajátos képet mutatnak a pontszámok (6. ábra) és a százalékos eredmények (7. ábra) eloszlását mutató diagramok.

6. ÁBRA

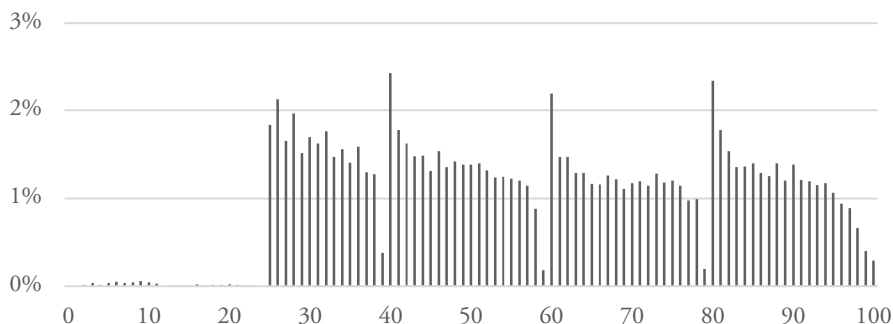
Példa a matematika érettségi írásbeli pontszámainak eloszlására

FORRÁS: saját szerkesztés; az adatok forrása: Oktatási Hivatal, 2022

7. ÁBRA

Példa a matematika érettségi végeredményeinek (%) eloszlására

FORRÁS: saját szerkesztés; az adatok forrása: Oktatási Hivatal, 2022

A ponthatárokon nagyobbak, míg közvetlenül a ponthatárok alatt kisebbek a gyakoriságok, ugyanakkor a többi gyakoriság között nincsenek akkora eltérések, mint más tantárgy esetén. Minden érdemjegyhez kis túlzással egy-egy „trapéz alakú blokk” tartozik. Fontos megjegyezni, hogy a 2020-as és 2021-es eloszlások nem különböznek jelentősen a többi év eloszlásaitól.

Az érettségi vizsga a középiskolát elvégző tanulók szummatív értékelése. Az eloszlásokon végigtekintve azt tapasztaljuk, hogy középszinten szinte minden vizsgált tantárgynál megjelennek a „fűrészfogak”. Ezáltal a pedagógiai mérésekkel szemben támasztható mérésmetodológiai követelmények (Falus, 2003, 409. o.) közül az objektivitás feltétele láthatóan nem teljesül. A számokkal kifejezett érettségi eredmények esetenként nem a valódi tudást mutatják, mivel a javító tanárok kedveznek bizonyos, nem sokkal a ponthatár alatt teljesítő tanulóknak.

4.3.1. Eredmények tantárgyanként

Angol nyelv

Az írásbeli pontszámok erősen jobbra aszimmetrikus eloszlását (a módusz maximumközeli) csupán a 2020-as változások módosították. 2020-ban és 2021-ben (amikor nem szerveztek szóbelit) a „tanári jóindulat” már az írásbeli vizsgarésznel megmutatkozott, ugyanis a ponthatárok a relatív gyakoriságok szokatlanul magasak. 2020-ban az írásbeli eredmények elmaradtak a megelőző két év, illetve a rákövetkező két év eredményeitől. Az átlag 82,36 pontra, a medián 87 pontra csökkent. 2020-ban a százalékos eredmények átlaga és mediánja is alacsonyabb volt a többi évhez képest.

Biológia

2020-ban és 2021-ben az írásbeli pontszámai – az átlagot és a deciliseket tekintve – jelentősen nem térnek el a korábbi évektől, míg a százalékos eredmények esetén a ponthatárok gyakoriságai nem annyira kiugróak, mint a többi évben.

Ugyanakkor ebben a két évben – feltehetően a szóban történő javítás lehetőségének elmaradása miatt – a végeredmények (%) átlagai elmaradnak a többi évtől.

Földrajz

2018 és 2022 között az írásbeli középértékei folyamatosan emelkedtek: az átlag 59,5-ről 67,2 pontra, a medián 60-ról 68 pontra.

2020 és 2021 százalékos végeredményeinél az átlag sem és a decilisek sem alacsonyabbak a korábbi évekhez képest.

Informatika

A gyakorlati pontok jellemzően jobb oldali aszimmetriát mutató eloszlása 2020-ban (és valamelyest 2021-ben is) szimmetrikusabbá vált, és a ponthatárokon megjelentek a kiugró gyakoriságok. Ennek fényében nem csoda, hogy 2020-ban alacsonyabb pontszámok születtek, mint korábban: a 77,6 pontos átlag és a 78 pontos medián is elmaradnak az előző évektől.

A végeredmények (%) tekintetében elmondható, hogy az átlag és a decilisek 2020-ban láthatóan alacsonyabb értéket vesznek fel, mint azt megelőzően.

Kémia

Az elmúlt öt évben az írásbeli eredmények évről-évre javultak: az átlag 60,3-ról 69,6 pontra, a medián 62-ről 76 pontra emelkedett. Ezzel mindkét mutató a vizsgált időszak legmagasabb értékét érte el 2022-ben.

Ha megnézzük az írásbeli átlagpontszámának és a végeredmények (%) átlagának alakulását bemutató diagramokat, azt tapasztaljuk, hogy a 2020-as és 2021-es év kivételével szinte ugyanolyan alakúak. Az említett két évben – vélhetően a szóbelik hiánya miatt – a százalékos átlagok elmaradtak a várhatóan gondolt értékektől.

Magyar nyelv és irodalom

Az írásbeli pontszámok eloszlásának alakjában nem történt jelentős változás az évek során, miközben az átlagpontszám és a decilisek javuló tendenciát mutatnak.

Annak ellenére, hogy 2020-ban és 2021-ben nem tartottak szóbeli vizsgarészt, a százalékos végeredmények ezekben az években sem voltak alacsonyabbak. A középértékmutatók trend szerint itt is növekedtek. Az elmondotthoz nagyban hozzájárult az a tény, hogy – a magyartanárok jószívűségének köszönhetően – az írásbelin a szokásoshoz képest duplájára nőtt a 80 pontot (és egyúttal 80%-ot, azaz jeles érdemjegyet is) szerzők relatív gyakorisága.

Matematika

Az eloszlások jellegzetessége nem változott az évek során. Mivel a vizsgázók túlnyomó többségének csak a 100 pontos írásbeli részt kellett teljesítenie, a pontszámok és a százalékok eloszlása, valamint eloszlásjellemzői nagyban hasonlítanak egymásra.

Az átlag folyamatosan 60 pont, illetve 60% körül ingadozott, ám hosszú távon egy nagyon csekély javuló tendencia mutatható ki mind az átlag, mind a decilisek tekintetében.

Német nyelv

Az eloszlások grafikonjai olyan képet mutatnak, mint az angol nyelvnél, csupán nem annyira erőteljes a jobboldali aszimmetria.

A legutóbbi hét év írásbeli pontátlagai közül a 2020-as volt a legkisebb, amikor 80 pont alá süllyedt. Szintén ebben az évben volt a vizsgált időszakban a legalacsonyabb a százalékos eredmények átlaga.

Testnevelés

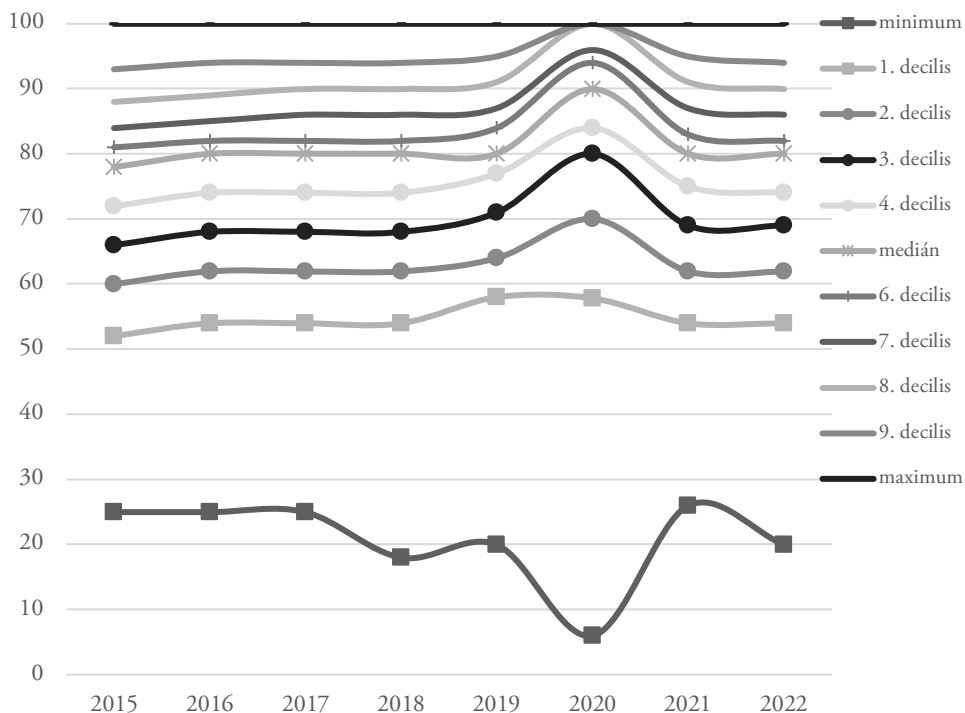
A diagramok 2020 kivételével szinte ugyanolyan eloszlásokat mutatnak.

A gyakorlati rész átlagai és decilisei 2020 és 2021 kivételével jelentősen nem térnek el egymástól. 2020-ban csak a szóbeli vizsgarészt tartották meg, ezért nincsenek gyakorlati adatok. 2021-ben pedig az egyik gyakorlati vizsgarészt elhagyták, így értelemszerűen alacsonyabb pontszámokat értek el a vizsgázók.

A 2020-as változás a jelek szerint sokaknak pozitívan befolyásolta a vizsgájuk végeredményét (8. ábra). A vizsgázók ötöde 100%-ot, fele legalább 90%-ot ért el, miközben 72%-uk jeles, 89%-uk legalább jó érdemjegyet szerzett. Így fordulhatott elő – ami korábban sosem –, hogy átlagosan 83,6%-ot teljesítettek a vizsgán a résztvevők.

3. ÁBRA

A középszintű testnevelés-érettségien született százalékos végeredmények decilis eloszlásának alakulása

FORRÁS: saját szerkesztés; az adatok forrása: Oktatási Hivatal, 2022

Történelem

Az írásbeli átlagpontszáma a vizsgált időszakban a trend szerint növekedett, de 2021-ben az utolsó hat év legkisebb értékét mutatja.

A százalékos végeredmények tekintetében 2021 szintén elmarad a többi évtől, akár az átlagot, akár a deciliseket vesszük figyelembe.

Vizuális kultúra

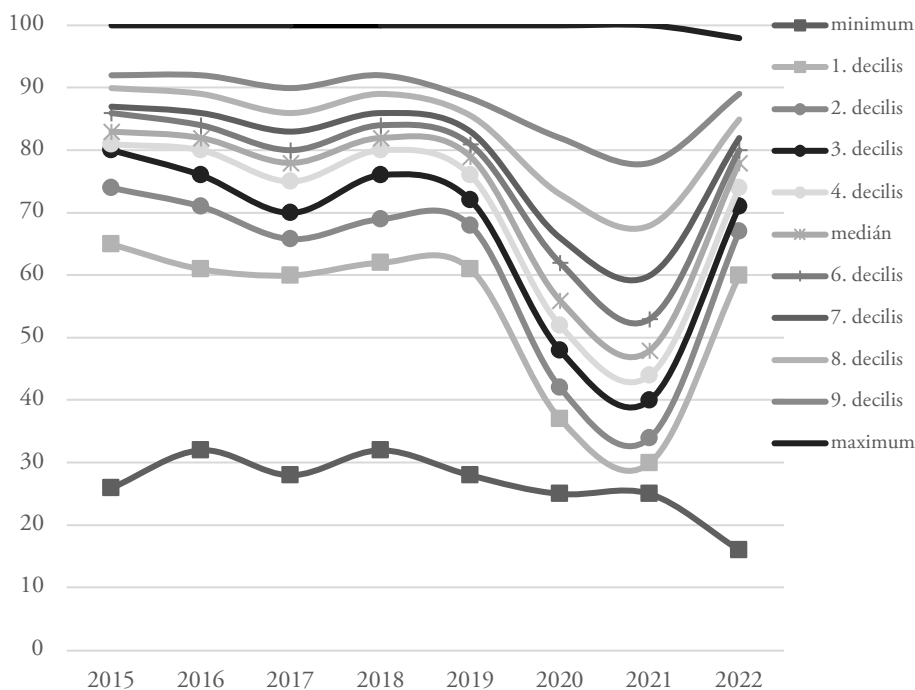
Az írásbelin elért pontszámok átlagának és deciliseinek változása csökkenő tendenciát

mutat. A minimum értékek 2021-ben voltak tapasztalhatóak.

A gyakorlati vizsgarész 2020-as és 2021-es elmaradása nagyban jelentkezik a végeredményekben (%). Az átlag mindkét évben alacsonyabb a többi év átlagától. A decilisek olyannyira lecsökkentek, hogy például a 2021-es 7. decilis nem nagyobb, mint (2020 kivételével) minden más év 1. (!) decilise (9. ábra). A normál esetben jobbra aszimmetrikus eloszlás 2020-ban és 2021-ben „átcsapott” baloldali aszimmetriába.

4. ÁBRA

A középszintű vizuáliskultúra-érettségin született százalékos végeredmények decilis eloszlásának alakulása

4.4. A vizsgálatok eredményei emelt szinten

Az emelt szintű grafikonozatok olyan mértékű különbözőséget, mint amelyet a középszintűeknél tapasztaltunk, nem mutatnak, ezért nem csoportosítjuk azokat. A legtöbb vizsgált tantárgy emelt szintű pontszámeloszlása leginkább a középszintűeknél tárgyalt 1. csoport eloszlására hasonlít. Csupán a kémia és az informatika azok, amelyek nem „dombszerű” alakot rajzolnak ki.

Emelt szinten a szóbeli vizsgabizottság nem ismeri a vizsgázók írásbeli pontszámát, így nem tudják „irányítani” a százalékos végeredmények alakulását, amelyek eloszlása éppen ezért a középszintnél tapasztalt, ponthatárokon kiugró „fűrészfogastól” eltérő, jobbára az írásbeli pontszámeloszlására hasonlít.

Kivételt képez ez alól a 2020-as és 2021-es esztendő. Mivel ezekben az években az írásbelit javító kezében volt a százalékos végeredmény meghatározása, „alkalmazni” lehetett a tanári jóindulatúságot. Sok tantárgy (angol nyelv, biológia, magyar nyelv és irodalom, matematika, történelem) esetén kiugró a 60%-ot teljesítők gyakorisága, hozzásegítve a vizsgázót a *jeles* érdemjegyhez. Biológia, magyar nyelv és irodalom, valamint történelem (továbbá 2021-ben informatika és kémia) esetén feltűnő a 45% kiugró gyakorisága, amivel felvételi pluszpontok megszerzését biztosították a továbbtanulók számára. A testnevelés 2020-as emelt szintű grafikonja a középszintűéhez nagyon hasonló képet mutat.

4.4.1. Eredmények tantárgyanként

Angol nyelv

2020-ban láthatóan rosszabb eredmények születtek az írásbelin, és a szóbeli hiányában egyúttal a végeredményben is. 2021-ben – bár ekkor sem szerveztek szóbeli vizsgarészt, de – nem maradtak el a pontszámok és a százalékok a korábbi évektől, sőt jobbak lettek a 2019-et megelőző időszak eredményeinél.

Biológia

2020-tól látványosan zuhantak a vizsgaeredmények.

Informatika

Az eredmények hasonlóan alakultak, mint az angol nyelvénél. Érdekes, hogy ez az analógia a középszintnél is tapasztalható volt. 2020-ban mind a pontszámok, mind a százalékos végeredmények elmaradtak az összes többi év eredményétől.

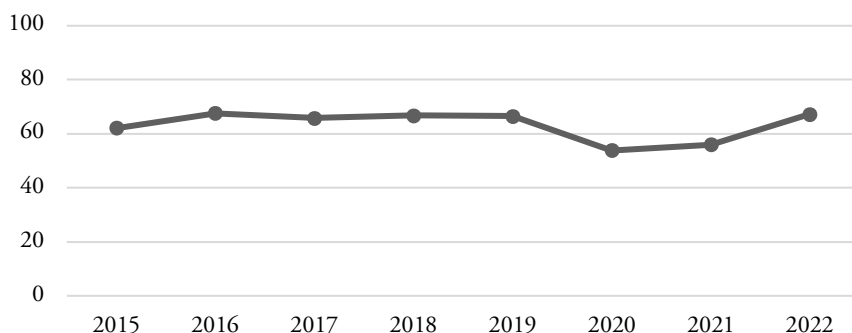
Kémia

A pontszámok átlagának és deciliseinek alakulását megvizsgálva az látható, hogy 2020-ban és 2021-ben rosszabb eredmények születtek az írásbelin. A 7., 8. és 9. decilisek nem csökkentek, tehát a vizsgázók legjobb 30%-a továbbra is magas pontszámot ért el. Az átlagcsökkenés a medián és főleg az 1–4. decilisek csökkenésének köszönhető, azaz a rosszabbul teljesítők a korábbi évekhez képest még rosszabb eredményt értek el.

A teljesítményviisszaesés a százalékos végeredményeken még jobban kiütözik (10. ábra). Míg máskor 65% körüli átlagot produkáltak a vizsgázók, addig 2020-ban 54%-ra, 2021-ben pedig 56%-ra esett vissza az átlag. Ezzel párhuzamosan a decilisek is látványosan lecsökkentek.

5. ÁBRA

Az emelt szintű kémiaérettségi százalékos végeredményeinek átlagai a vizsgált időszakban

FORRÁS: saját szerkesztés; adatok forrása: Oktatási Hivatal, 2022

Magyar nyelv és irodalom

Mind az írásbeli pontszámok, mind a vizsga százalékos végeredményének tekintetében az mondható el, hogy 2020-ban alacsonyabbak voltak a középértékmutatók és a decilisek is.

Matematika

Az írásbelin kirívó visszaesés egyik évben sem látható. A százalékos végeredmények esetében azonban kis mértékben érezhető a szóbeli vizsgarész hiánya a 2020-as és 2021-es években. Nem sokkal ugyan, de ebben a két esztendőben mégiscsak alacsonyabbak voltak az átlagok.

Testnevelés

A gyakorlati vizsgarész 2020-ban elmaradt, 2021-ben pedig két 10 pontos elem (úszás, küzdősport) kihagyásával szervezték meg. Figyelembe véve, hogy 2021-ben legfeljebb 80 pontot lehetett elérni, a gyakorlati vizsgán szinte minden évben hasonló eredmények születnek.

2020 százalékos végeredményeinek eloszlása – a középshinthez hasonlóan – szokatlan alakot öltött. Mivel csak szóbelizniük kellett a jelentkezőknek, ez sokaknak kapóra jött. A vizsgázók 7,3%-a maximumot, negyedük legalább 90%-ot ért el. Ilyen jó eredmények más évben még nem fordultak elő.

Történelem

Az írásbeli pontszámok és a végső százalékok alakulását végignézve megállapíthatjuk, hogy e tantárgy esetében jelentősen, látványosan nem estek vissza a 2020-as és 2021-es eredmények a korábbi évekhez képest.

5. AZ EREDMÉNYEK ÖSSZEZGÉSE, KÖVETKEZTETÉSEK

5.1. Döntések a feltételezésekről

Valamennyi feltételezés gyakorlatilag egy-egy hipotéziscsoport, hiszen a 2. feltételezés mindkét vizsgaszintre, az 1., a 3. és a 4.

feltételezések mindegyike pedig két évre (2020 és 2021), több tantárgyra és mindkét szintre vonatkozik. Feltételezéseink vizsgálatát szintenként külön-külön, azon belül pedig tantárgyanként végeztük az egyes évek elemzésével, az érettségi adatokból készített diagramok felhasználásával.

A döntéshozatalhoz az első feltételezés a pontszámok eloszlásának grafikonosorozatát, valamint az átlagpont- és a decilisváltozást bemutató diagramokat használtuk fel.

A második feltételezésnél a döntést a százalékos végeredmények eloszlásának grafikonosorozata, valamint az átlagának és deciliseinek változását ábrázoló diagramok alapján hoztuk meg.

A harmadik feltételezésről a grafikonosorozatok végigtekintése után döntöttünk.

A negyedik feltételezésnél az eloszlások grafikonosorozatát, valamint az átlagok és decilisek változását bemutató diagramokat használtuk fel.

Az esetek nagy száma miatt, valamint a könnyebb átláthatóság érdekében táblázatba foglaljuk a döntéseket. Az 1., 2. és 3. táblázat tartalmazza az egyes esetekben hozott döntéseinket. Az „**igaz**” arra utal, hogy a feltételezés beigazolódott, a „nem” pedig arra, hogy a feltételezés nem következett be, azaz megdőlt.

1. TÁBLÁZAT

A 2. feltételezéshez tartozó döntések

Tantárgy	2. feltételezés	
	középszinten	emelt szinten
Testnevelés	igaz	igaz

FORRÁS: saját szerkesztés

2. TÁBLÁZAT

Az 1., a 3. és a 4. feltételezéshez tartozó döntések középszinten

Tantárgy	1. feltételezés		3. feltételezés		4. feltételezés	
	2020	2021	2020	2021	2020	2021
Angol nyelv	igaz	nem	igaz	igaz	igaz	nem
Biológia	nem	nem	igaz	igaz	igaz	igaz
Földrajz	nem	nem	igaz	igaz	nem	nem
Informatika	igaz	nem	nem	nem	igaz	nem
Kémia	nem	nem	nem releváns		igaz	igaz
Magyar nyelv és irodalom	nem	nem	igaz	igaz	nem	nem

Matematika	nem	nem	nem	nem	nem	nem
Német nyelv	igaz	nem	igaz	igaz	igaz	nem
Történelem	nem	igaz	igaz	igaz	nem	igaz
Vizuális kultúra	igaz	igaz	nem releváns		igaz	igaz

FORRÁS: saját szerkesztés

3. TÁBLÁZAT

Az 1. és a 4. feltételezéshez tartozó döntések emelt szinten

Tantárgy	1. feltételezés		4. feltételezés	
	2020	2021	2020	2021
Angol nyelv	igaz	nem	igaz	nem
Biológia	igaz	igaz	igaz	igaz
Informatika	igaz	nem	igaz	nem
Kémia	igaz	igaz	igaz	igaz
Magyar nyelv és irodalom	igaz	nem	igaz	nem
Matematika	nem	nem	igaz	igaz
Történelem	nem	nem	nem	nem

FORRÁS: saját szerkesztés

Néhány mondatban foglaljuk össze a táblázatok tartalmát!

Középszinten, az írásbelin, 2020-ban négy tantárgynál tapasztalható eredményromlás. Érdekes módon ezek éppen azok, amelyeket az 2. és 3. csoportba soroltunk az eloszlások alakja szerint. Talán annyira nem is meglepő, hogy éppen a 2. csoport tárgyai jutottak erre a sorsra. Ne felejtjük el, hogy ezekből korábban sokan előrehozott formában, jobb eredményt elérve vizsgáltak (ezzel felhúvza az átlagot), amelyre ezúttal nem volt lehetőség! Számunkra meglepő, hogy 2021-ben (szintén középszinten, az írásbelin) nem voltak jelentősen alacsonyabbak a pontátlagok a megelőző évekhez képest. Csúpan két esetet emelhetünk ki:

történelemből a vizsgázók alsó 70%-ának rosszabb eredménye okozott átlagsökkenést, valamint a vizuális kultúráról mondható el, hogy a vizsgált időszakban ebben az évben volt a legalacsonyabb az átlagpont.

Emelt szinten az írásbelin kiegyenlítettebb a helyzet, ugyanis a biológia és a kémia tantárgynál mindkét évben romlott, matematikából és történelemből egyik évben sem romlott, míg angol nyelv, informatika, valamint magyar nyelv és irodalom tárgyak esetén csak 2020-ban romlott az írásbeli pontszámok átlaga.

Röviden összefoglalva: elmondható, hogy az 1. feltételezés középszinten jellemzően nem bizonyosodott be (csúpan az emelt tárgyknál: 2020-ban angol nyelv,

informatika, német nyelv és vizuális kultúra, 2021-ben történelem és vizuális kultúra), emelt szinten pedig az esetek felében tekinthető igazoltak.

A 2. feltételezés mindkét esetben beigazolódt, azaz középszinten is és emelt szinten is jobbak lettek a testnevelés érettségi végeredményei (%) 2020-ban a megelőző évekhez képest, amelyet az eloszlás látványos megváltozása is alátámaszt.

A százalékos végeredmények eloszlásait végig nézve a vizsgálatba középszinten bevont 11 tantárgy közül csupán kettőnél nem fordult elő a klasszikus, minden évben visszatérő jelenség: a ponthatárokon tapasztalható kiugró gyakoriságok, a „fűrészfogak”. A kémia tantárgy esetén ennek ugyan mutatkoznak jelei, de összehasonlítva a többi tárggyal, lényegesen eltérő alakzatokat mutatnak az egyes évek eloszlásai, így erre a tárgyra nem vonatkoztatható a 3. hipotézis. A vizuális kultúránál pedig a ponthatárok közül csak a 80%-nál látható ismétlődően nagyobb gyakoriság, ugyanakkor való igaz, hogy ez az egyetlen „fog” 2020-ban és 2021-ben is teljesen eltűnt.

Minden más tantárgynál minden 2020 előtti évben jelentkeztek a „fűrészfogak”. Ezen 9 tárgy közül a matematikánál és az informatikánál sem 2020-ban, sem 2021-ben nem csökkentek jelentősen a kiugró gyakoriságok, miközben a testnevelésnél 2021-ben alig változott. Utóbbi tantárgy azért különleges, mert 2020-as eloszlása lényegesen eltérő képet mutat minden más évhez képest: a „fogak” eltűntek a ponthatárról, de a 100%-os érték gyakorisága extrém módon megnőtt.

Az angol nyelv, biológia, földrajz, magyar nyelv és irodalom, német nyelv,

valamint történelem tárgyakról egységesen elmondható, hogy 2020-ban és 2021-ben is jelentősen csökkentek a ponthatárok gyakoriságai, azaz a 3. feltételezés beigazolódt. Érdekeség továbbá, hogy ezzel párhuzamosan az írásbeli pontszámok eloszlásánál viszont megjelentek a javító tanárok jóindulatú viszonyulását mutató „fűrészfogak”.

A százalékos végeredmények tekintetében középszinten, 2020-ban csupán a három ténylegesen kötelező érettségi tantárgy (magyar nyelv és irodalom, matematika,

történelem) és a földrajz nem marad el a megelőző esztendőképtől, miközben emelt szinten a történelem kivételével minden más tárgynál bebizonyo-

sodott a feltételezés. 2021-ben biológiából és kémiából mindkét szinten, történelemből és vizuális kultúrából középszinten, matematikából pedig emelt szinten lettek alacsonyabbak az eredmények a korábbi évekhez képest.

A 4. feltételezés tehát középszinten az esetek majdnem felében, emelt szinten pedig az esetek többségében beigazolódt.

Fontos kiemelni, hogy a teljesítményromlásra vonatkozó 1. és 4. feltételezésnél bizonyos eseteket nem az átlagos érték jelentős csökkenése alapján véltünk igaznak. Olykor a nem sokkal alacsonyabb átlag mellett a decilisek változása az, ami kidomborította a vizsgázók egy részének (általában az alsó 50%-ának) alulteljesítését. Az 1. feltételezésnél ezek középszinten 2020-ban a német nyelv és a vizuális kultúra, 2021-ben a történelem, valamint emelt szinten 2021-ben a kémia. A 4. feltételezésnél pedig középszinten 2020-ban a német nyelv, 2021-ben a kémia és a történelem, valamint emelt szinten 2021-ben a matematika.

a 100%-os érték gyakorisága extrém módon megnőtt

5.2. Az országos adatokra vonatkozó konklúziók

A 2020-as és a 2021-es digitális munkarend, valamint a tavaszi vizsgaidőszakokban az érettségi lebonyolításában bevezetett változtatások kimutatható hatással voltak az érettségi eredményekre. Egyértelműen látszik, hogy azok inkább az emelt szintű vizsgákra hatottak negatívan, hiszen itt nagyobb arányban fordul elő eredménycsökkenés a korábbi időszakhoz képest, mint középszinten.

Annak ellenére, hogy ebben a két évben a vizsgák lebonyolítása egymáshoz hasonlóan zajlott, különböző eredmények születtek. 2020-ban több tantárgynál következett be teljesítményviszsaesés, mint a rákövetkező évben. Ennek oka lehet, hogy az érintetteket az első alkalommal teljesen váratlanul érték a változások, viszonylag későn derült ki az érettségi vizsgák menete, és nem tudtak megfelelően felkészülni azokra. 2021-ben már voltak tapasztalatok az előző évről, valamint sejteni lehetett, hogy ismét hasonló rendszerben szervezik a vizsgákat. Közrejátszhatott az is, hogy 2020-ban a továbbtanulás miatt sokan csupán kényszerből választották az emelt szintet, olyanok is, akik nem készültek fel rá alaposan, és így az eredményük rontotta az átlagot.

Fontos kiemelni azt is, hogy minden olyan esetben, amikor az írásbeli eredmények romlottak, szükségszerűen a végeredmények tekintetében is romlást tapasztalunk, ugyanakkor sokszor úgy valósult meg a végeredmények visszaesése, hogy nem történt pontszámcsökkenés az írásbelin.

Az alacsonyabb százalékos értékek vitathatatlanul a szóbeli rész hiányával magyarázhatóak, mivel egyrészt 2022-re jellemzően visszaálltak a 2020 előtti állapotok és trendek, másrészt az írásbeli pontszámeloszlásain látszódik a „tanári jóindulat”, amivel – láthatóan hiába – próbálják ellensúlyozni a javítás lehetőségének elmaradását.

Nem mehetünk el szó nélkül amellett sem, hogy az eredmények romlása a felvételi pontok csökkenését is eredményezte az ekkor vizsgázó továbbtanulók esetében. Mivel egy felsőoktatási jelentkezési időszakban nem csak az ugyanazon évben érettségizett diákok méretetik meg magukat, így a 2020-ban vagy 2021-ben vizsgázók hátrányba kerültek a korábban vagy később érettségizőkkel szemben.

5.3. Összegzés

A 2020-as év a COVID19-világvárvánnyal alapjaiban változtatta meg az emberiség életét, életvitelét, amelyre az oktatás is azonnal reagált. Elmondható, hogy mind a tanároknak, mind a diákoknak többé-kevésbé sikerült hamar belerázódniuk

az eredmények romlása a felvételi pontok csökkenését is eredményezte

a digitális munkarendbe és folytatni a munkát – ugyanakkor tagadhatatlan, hogy a változások hatással voltak a teljesítményre. Eleve nem

mindenki tudott (vagy akart) részt venni a tanulásban ezen a módon, illetve a sajátos körülmények miatt különböző nehézségekbe ütköztek a diákok is. E problémákat tetézték az érettségi vizsgával kapcsolatos változások, mivel azokat úgy kellett lebonyolítani, hogy az ne veszélyeztesse a résztvevők és a közreműködők egészségét.

Ahogy az elemzésekből kiderült, a megváltozott vizsgakörülmények ténylegesen befolyásolták a diákok érettségien elért eredményeit. 2020-ban – amikor a tanulók a vizsgára történő felkészülési időnek csak viszonylag kis részét töltötték távoktatásban – a tantárgyak többségénél csökkent a százalékos végeredmény a korábbi évekhez képest, és e visszaesés több esetben még 2021-ben is megismétlődött, amikor a vizsgázók már megélték egy évnyi digitális munkarendet.

2022-re a teljesítmények, mondhatni, visszaálltak a 2020 előtti szintre.

2022-re a teljesítmények, mondhatni, visszaálltak a 2020 előtti szintre

Egyértelműen kijelenthető, hogy az eredményromlás egyik legfőbb oka a vizsgák lebonyolításának kényszerű megváltoztatása volt. Bár egyes tantárgyaknál az írásbelin elért pontszámok is csökkentek az ominózus években, de alapvetően a – javításra lehetősége adó – szóbeli vizsgarész elhagyása generálta a negatív fordulatot. Ezt alátámasztja az a tény is, miszerint több esetben úgy romlott a végeredmény, hogy az írásbelin nem történt változás.

Nehéz időszakon vagyunk túl mindannyian, és az eredmények tükrében is úgy véljük: helytálltak a tanárok.

IRODALOM

- 3/2020. (III. 14.) EMMI határozat tantermen kívüli, digitális munkarend bevezetéséről a köznevelési intézményekben. Letöltés: https://oktatas.hu/pub_bin/dload/kozoktatas/tavoktatas/20200314135227370.pdf (2023. 03. 31.).
- 119/2020. (IV. 16.) Korm. rendelet a veszélyhelyzet során az érettségi vizsgák 2020. május–júniusi vizsgaidőszakban történő megszervezéséről. Letöltés: kk.gov.hu/download/b/18/92000/MKormany_rendelet_119_2020_erettségi.pdf (2023. 03. 31.).
- 14/2020. (XI. 10.) EMMI határozat a tantermen kívüli, digitális munkarend bevezetéséről a középfokú iskolákban. Letöltés: https://oktatas.hu/pub_bin/dload/kozoktatas/tavoktatas/2020osz/EMMI_a_tantermen_kivuli_digitalis_munkarend_bevezeteserol.pdf (2023. 03. 31.).
- 167/2021. (IV. 9.) Korm. rendelet a veszélyhelyzet során az érettségi vizsgák 2021. május–júniusi vizsgaidőszakban történő megszervezéséről, valamint egyes köznevelést érintő eltérő szabályokról. Letöltés: njt.hu/jogszabaly/2021-167-20-22 (2023. 03. 31.).
- EMMI (2020): *Intézkedési terv – A 2020/2021. tanévben a köznevelési intézményekben a járványügyi készenlét idején alkalmazandó eljárásrendről*. Letöltés: https://oktatas.hu/pub_bin/dload/kozoktatas/Tanevkezdes2020/Intezkedesi_terv_a_koznevelési_intezmenyek_reszere_2020_2021_tanev.pdf (2023. 03. 31.).
- Falus Iván (2003): *Didaktika – Elméleti alapok a tanítás tanuláshoz*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.
- Dr. Maruzsa Zoltán (2020): *A tantermen kívüli digitális munkarend tapasztalatai*. Letöltés: <https://kiadvany.suliszerviz.com/kiadvanyok/31-kiadvany-2020/1281-2020-dr-maruzsa-zoltan-a-tantermen-kivueli-digitalis-munkarend-tapasztalatai> (2023. 03. 31.).
- Oktatási Hivatal (2022): *Érettségi statisztikák, vizsgaeredmények*. Letöltés: <https://ketszintu.hu/publicstat.php> (2022. 11. 11.).
- Országos Diáktanács tagjai és póttagjai (2020): *Digitális oktatás 2020 – Országos felmérés a digitális munkarendről*. Budapest. Letöltés: https://diaktajekoztatasi.hu/wp-content/uploads/2020/07/DIGITALIS_OKTAS_2020_elemzes-1.pdf (2023. 03. 31.).